

GÜNEYDOĞU ANADOLU BELEDİYELER BİRLİĞİ

GABB

DİSİPLİN HUKUKU

2026
DİYARBAKIR

DİSİPLİN HUKUKU NEDİR?

- Disiplin hukuku, kurumların ve meslek gruplarının kendi iç düzenlerini korumak ve kamu hizmetlerinin düzenli, kesintisiz yürümesini sağlamak amacıyla çalışanların uyması gereken kuralları, disiplin suçlarını ve bu kurallara uyulmaması durumunda uygulanacak yaptırımları (disiplin cezalarını) belirleyen bağımsız bir hukuk dalıdır.

Kamu görevlilerinin disiplin sorumluluğu

- kamu hizmetinin düzenli, tarafsız, verimli ve güvenilir şekilde yürütölmesini sağlamak amacıyla kamu görevlilerinin görevleriyle ilgili kurallara uymak zorunda olmaları ve bu kuralları ihlal etmeleri halinde disiplin yaptırımlarıyla karşılaşmalarıdır.
- Disiplin sorumluluğu, ceza sorumluluğundan ve hukuki sorumluluktan farklıdır. Bir kamu görevlisi aynı fiil nedeniyle hem disiplin soruşturmasına, hem ceza soruşturmasına, hem de tazminat sorumluluğuna konu olabilir.

Disiplin sorumluluğunun temel amacı

- * Kamu hizmetinin düzenini korumak,
- * Kurum içi disiplini sağlamak,
- * Kamu görevlilerinin görevlerini tarafsız ve dürüst biçimde yerine getirmesini güvence altına almak,
- * Devlete ve kamu yönetimine duyulan güveni korumaktır.

Kamu görevlilerinin temel yükümlülükleri

- * Kanunlara ve amirlerin hukuka uygun emirlerine uyma,
 - * Devlete sadakat gösterme,
 - * Tarafsızlık ve eşitlik ilkesine bağlı kalma,
 - * Görevi dikkat ve özenle yerine getirme,
 - * Kamu malını koruma,
 - * Gizliliğe uyma,
 - * Hizmet dışında da devlet memurunun itibarına uygun davranma
- yükümlülükleri bulunmaktadır.

Disiplin soruşturmasında temel ilkeler

- Disiplin soruşturmaları da hukuk devleti ilkelerine uygun yürütülmelidir.
Bu kapsamda:
 - * Suç ve cezada kanunilik,
 - * Savunma hakkı,
 - * Tarafsız soruşturma,
 - * Ölçülülük,
 - * Gerekçeli karar,
 - * Yargı denetimine açıklık ilkeleri uygulanır.
 -
- Örneğin, bir memura savunma hakkı tanınmadan disiplin cezası verilmesi, idari yargı tarafından iptal sebebi sayılır.

Anayasal dayanak

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 129. maddesi gereğince:“Memurlar ve diğer kamu görevlileri ile ilgili disiplin kararları yargı denetimi dışına bırakılamaz.”

- Kamu görevlilerinin disiplin sorumluluğu, kamu hizmetinin gerektirdiği davranış kurallarına uyma yükümlülüğünden doğar.
- Amaç memuru cezalandırmak değil, kamu hizmetinin güvenilirliğini, tarafsızlığını ve etkinliğini korumaktır.
- Disiplin yaptırımları uygulanırken de hukuk devleti, savunma hakkı ve yargısal denetim ilkelerine uyulması zorunludur.

Disiplin hukukunun başlıca amaçları

- Kamu görevlilerinin disiplin sorumluluğu, kamu hizmetinin gerektirdiği davranış kurallarına uyma yükümlülüğünden doğar.
- Amaç memuru cezalandırmak değil, kamu hizmetinin güvenilirliğini, tarafsızlığını ve etkinliğini korumaktır.
- Disiplin yaptırımları uygulanırken de hukuk devleti, savunma hakkı ve yargısal denetim ilkelerine uyulması zorunludur.

- **1. Kamu hizmetinin sürekliliğini ve düzenini sağlamak**
 - * Kamu görevlerinin aksamasını önlemek,
 - * Kurum içindeki çalışma düzenini korumak.
- **2. Kamu hizmetinin etkinliğini ve verimliliğini artırmak**
 - * Görevlerin zamanında ve gereği gibi yerine getirilmesini sağlamak,
 - * Hizmet kalitesini yükseltmek.
- **3. Kamu görevlilerinin görev bilinci içinde hareket etmelerini sağlamak**
 - * Görev, yetki ve sorumlulukların gereğine uygun davranılmasını teşvik etmek,
 - * Meslek etiğine uygun davranışları korumak.
- **4. Kamu yönetimine duyulan güveni korumak**
 - * Vatandaşların devlete ve kamu kurumlarına olan güvenini sürdürmek,
 - * Kamu görevlilerinin saygınlığını korumak.
- **5. Kurum içi huzur ve çalışma barışını sağlamak**
 - * Ast-üst ilişkilerinin ve kurumsal düzenin korunmasına katkıda bulunmak,
 - * Görev ortamında disiplin ve uyumu sağlamak.

Disiplin hukukunun temel özelliği, ceza hukukundan farklı olarak kamu düzenini genel anlamda değil, belirli bir kamu hizmetinin veya kurumun iç düzenini korumaya yönelmiş olmasıdır. Bu nedenle disiplin cezaları, suç işleyen kişiyi cezalandırmaktan çok, kamu hizmetinin sağlıklı işlemlerini güvence altına alan idari araçlar olarak değerlendirilir.

- İdare hukuku öğretisinde disiplin hukukunun amacı çoğu zaman şu şekilde özetlenir:
- **“Disiplin hukukunun amacı, kamu görevlisini cezalandırmak değil, kamu hizmetinin gerektirdiği düzeni, saygınlığı ve etkinliği korumaktır.”**

Anayasal güvenceler, devletin işlem ve eylemleri karşısında bireylerin temel hak ve özgürlüklerini koruyan, kamu gücünün keyfi kullanılmasını engelleyen anayasal kurallar ve ilkelerdir.

Kamu görevlileri açısından disiplin hukukunda anayasal güvenceler, disiplin yetkisinin sınırsız ve keyfi kullanılmasını önlemeyi amaçlar.

- **Başlıca anayasal güvenceler**

- 1. Hukuk Devleti İlkesi
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2. maddesine göre Türkiye bir hukuk devletidir.
- Hukuk devleti;
- * İdarenin hukuka bağlı olmasını,
- * Keyfiliğin önlenmesini,
- * İşlem ve kararların yargı denetimine açık olmasını gerektirir.
- Disiplin cezaları da bu ilkeye uygun olmak zorundadır.
- 2. Kanunilik İlkesi
- Bir disiplin yaptırımının hukuki dayanağının bulunması gerekir.
- Memurun hangi davranışının disiplin suçu sayılacağı ve buna hangi yaptırımın uygulanacağı önceden belirlenmiş olmalıdır.
- 3. Savunma Hakkı
- Anayasa'nın 129. maddesi açık bir güvence getirir:
- "Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez."
- Bu nedenle kişi hakkında iddialar bildirilmeden ve savunması alınmadan ceza verilmesi hukuka aykırıdır.
-

- 4. Masumiyet Karinesi
- Anayasa'nın 38. maddesi gereğince:
- "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz."
- Disiplin hukuku ceza hukukundan farklı olsa da, isnat edilen fiilin somut delillerle ortaya konulması gerekir.
- 5. Ölçülülük İlkesi
- Uygulanan disiplin cezası ile işlenen fiil arasında makul bir denge bulunmalıdır.
- Basit bir kusur nedeniyle en ağır disiplin cezasının verilmesi hukuk devleti ilkesine aykırı görülebilir.
-
- 6. Eşitlik İlkesi
- Anayasa'nın 10. maddesine göre:
- "Herkes kanun önünde eşittir."
- Benzer fiilleri işleyen kamu görevlilerine farklı işlem yapılması haklı ve objektif bir nedene dayanmalıdır.

- **7. Yargı Yoluna Başvurma Hakkı**

- Anayasa'nın 125. maddesi:
- "İdarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolu açıktır."
- 129. madde ise disiplin kararlarının yargı denetimi dışında bırakılamayacağını belirtir.
- Bu nedenle disiplin cezasına maruz kalan kamu görevlileri, şartları oluştuğunda idare mahkemelerinde dava açabilirler.

- **8. Gerekçeli Karar Hakkı**

- İdarenin verdiği disiplin cezasının hangi olaylara ve hangi hukuki nedenlere dayandığının açıklanması gerekir.
- Gereksiz veya yetersiz gerekçeli işlemler yargı tarafından iptal edilebilir.

- **Disiplin hukuku bakımından özet**

- **Disiplin hukuku, kamu hizmetinin düzenini korumayı amaçlasa da bu amaç Anayasa'nın güvencesi altındaki temel hakları ortadan kaldırmaz. Savunma hakkı, kanunilik, ölçülülük, eşitlik ve yargısal denetim gibi ilkeler, disiplin yetkisinin hukuka uygun kullanılmasını sağlayan temel anayasal güvencelerdir.**
- **Bu nedenle modern hukuk devletlerinde disiplin hukuku, yalnızca kurumsal düzeni değil, aynı zamanda kamu görevlisinin haklarını da koruyan bir hukuk alanı olarak kabul edilir.**

Disiplin hukukunda kusur sorumluluğu, bir kamu görevlisinin disiplin cezasıyla sorumlu tutulabilmesi için, disiplin suçunu oluşturan fiili kusurlu olarak işlemiş olması gerektiğini ifade eder.

Başka bir deyişle, yalnızca bir sonucun ortaya çıkmış olması disiplin cezası vermek için yeterli değildir.

Kamu görevlisinin o sonucun ortaya çıkmasında iradi, bilinçli veya ihmal içeren bir davranışının bulunması gerekir.

Kusur sorumluluğunun anlamı

- Kusur sorumluluğu şu ilkeye dayanır:
- “Kusur yoksa disiplin sorumluluğu da yoktur.”
- Bu ilkeye göre kişi;
 - * Kastı olmadan,
 - * İhmali bulunmadan,
 - * Kontrol edemeyeceği nedenlerle, bir disiplin ihlaline yol açmışsa, disiplin cezası verilmesi hukuken tartışmalı hale gelir.

Kusurun türleri

- 1. Kast

Kamu görevlisinin fiili bilerek ve isteyerek işlemesidir.

Örneğin:

- * Resmi belgeyi bilerek tahrif etmek,
- * Göreve kasten gelmemek,
- * Kurum bilgilerini bilinçli şekilde açıklamak.
- * En ağır disiplin yaptırımları genellikle kasten işlenen fiillerde uygulanır.

- 2. İhmal (Taksire Yakın Kusur)

- Kamu görevlisinin gerekli dikkat ve özeni göstermemesi nedeniyle disiplin ihlalinin ortaya çıkmasıdır.

Örneğin:

- * Evrakın zamanında işleme konulmaması, * Görev sırasında gerekli denetimin yapılmaması,
- * Dikkatsizlik sonucu kamu malının zarar görmesi.

- Kusur sorumluluğunun sonucu
- Disiplin amiri veya disiplin kurulu şu soruları araştırmalıdır:
- * Fiil gerçekten gerçekleşmiş mi?
- * Fiil ile kamu görevlisi arasında bağ var mı?
- * Kamu görevlisinin kusuru var mı?
- * Kusurun derecesi nedir?
- * Uygulanacak ceza kusurla orantılı mı?
- Bu soruşturma yapılmadan verilen disiplin cezaları hukuka aykırı bulunabilir.

- Kusursuz sorumluluk neden kabul edilmez?
- İdare hukukunda bazı alanlarda “kusursuz sorumluluk” kabul edilse de (örneğin idarenin hizmet kusuru dışındaki bazı tazmin sorumlulukları), disiplin hukukunda genel kabul gören ilke kişisel kusur sorumluluğudur.
- Çünkü disiplin cezası kişinin mesleki statüsünü, kariyerini ve özlük haklarını etkileyen bir yaptırımdır. Bu nedenle cezanın, kişinin kusurlu davranışına dayanması gerekir.

- Anayasal ve hukuki bağlantı açısından
- Kusur sorumluluğu;
- * Hukuk devleti ilkesi,
- * Adalet ilkesi,
- * Ölçülülük ilkesi,
- * Şahsilik ilkesi ile yakından bağlantılıdır.
- Özellikle cezanın şahsiliği ilkesi, bir kişinin başkasının fiilinden dolayı disiplin cezası alamayacağını ifade eder. Bu nedenle disiplin hukukunda sorumluluk, kural olarak kişisel ve kusura dayalıdır.

Disiplin hukukunda savunma hakkı, kamu görevlilerinin sahip olduğu en temel anayasal güvencelerden biridir. Bu hak yalnızca şekli bir prosedür değil, hukuk devleti ilkesinin ve adil yargılanma anlayışının idare hukukundaki yansımasıdır.

- Anayasal Dayanak
-
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m.129/2:
-
- “Memurlar ve diğer kamu görevlileri hakkında savunma hakkı tanınmadıkça disiplin cezası verilemez.”
-
- Ayrıca 657 Sayılı Devlet Memurları Kanunu m.130’da:
-
- “Devlet memuru hakkında savunması alınmadan disiplin cezası verilemez.”
-
- Bu nedenle savunma hakkı, idarenin takdirine bağlı değil, zorunlu bir usul şartıdır.

Savunma hakkının unsurları

- Danıştay içtihatlarına göre savunma hakkının gerçek anlamda kullanılabilmesi için memurun:
 - * Hangi fiille suçlandığını bilmesi,
 - * Hangi disiplin cezasının teklif edildiğini öğrenmesi,
 - * Delillere erişebilmesi,
 - * Makul süre içinde savunma hazırlayabilmesi,
 - * Gerektiğinde tanık gösterebilmesi,
 - * Özellikle memurluktan çıkarma cezalarında sözlü veya yazılı savunma yapabilmesi gerekir.

Önemli Danıştay Kararları

- 1. Son savunma alınmadan verilen ceza hukuka aykırıdır
- Danıştay 12. Daire
- E. 2022/4681, K. 2025/1577
- Bu kararda Danıştay, memurluktan çıkarma cezası verilen personele yüksek disiplin kurulu önünde son savunma hakkı tanınmadığını tespit etmiş ve işlemin iptalini hukuka uygun bulmuştur.
- **Kararın önemi şudur:**
- Son savunma hakkı şekli bir formalite değildir; tanınmaması işlemi sakatlar.
- Danıştay, son savunma hakkının anayasal güvence olduğunu özellikle vurgulamıştır.

2. Fiilin hukuki niteliği değişirse yeniden savunma alınmalıdır

-
- Danıştay 12. Daire
-
- E. 2021/1830, K. 2022/5655
- Soruşturma sırasında memurdan bir disiplin suçu nedeniyle savunma alınmış; ancak disiplin kurulu fiili farklı bir disiplin suçu kapsamında değerlendirerek ceza vermiştir.
- Danıştay'ın yaklaşımı:
- Savunma alınan suçlama ile ceza verilen suçlama farklıysa yeniden savunma alınmalıdır.
- Aksi halde savunma hakkı ihlal edilmiş olur.
- Bu karar özellikle disiplin soruşturmalarında çok sık atıf yapılan emsal kararlardandır.

3. Sözlü savunma talep eden kişinin savunması alınmalıdır

- Danıştay 5. Daire
 -
 - E. 2016/24524, K. 2017/15244
 - Memurluktan çıkarılması teklif edilen personel sözlü savunma yapmak istemiştir. Ancak disiplin kurulu sözlü savunmasını almadan karar vermiştir.
 - Danıştay:
 - Kanunun tanıdığı sözlü savunma hakkı kullandırılmadan verilen ceza hukuka aykırıdır.
- sonucuna ulaşmıştır.

4. Savunma süresi dolmadan karar verilemez

- Danıştay'ın yerleşik içtihatlarına göre idarenin verdiği savunma süresi tamamlanmadan disiplin kurulu karar alamaz.
- Örneğin savunma için verilen yasal süre henüz bitmeden disiplin cezası verilmesi savunma hakkının ihlali sayılmıştır.

Danıştay'ın Yerleşik İlkeleri

Danıştay kararlarından çıkan ortak ilkeler şunlardır:

- 1. Savunma hakkı anayasal güvencedir.
- 2. Savunma alınmadan disiplin cezası verilemez.
- 3. Savunma istem yazısında suçlama açıkça belirtilmelidir.
- 4. Suçlamanın hukuki niteliği değişirse yeniden savunma alınmalıdır.
- 5. Savunma için verilen süre tamamlanmadan karar verilemez.
- 6. Memurluktan çıkarma cezalarında savunma hakkı daha geniş yorumlanmalıdır.
- 7. Son savunma hakkının kullandırılmaması tek başına iptal nedenidir.

Disiplin hukuku ile ceza hukuku arasında yakın bir ilişki vardır; ancak amaçları, kapsamı ve sonuçları bakımından birbirlerinden farklı hukuk dallarıdır.

Her ikisi de hukuka aykırı davranışlara yaptırım uygular; ancak korudukları hukuki değerler farklıdır.

- Temel fark
- **Ceza hukuku;**
 - * Toplum düzenini,
 - * Kamu güvenliğini,
 - * Kişilerin temel haklarını, korumayı amaçlar.
- İşlenen suçun karşılığında hapis veya adli para cezası gibi yaptırımlar uygulanır.
- **Disiplin hukuku ise;**
 - * Kamu hizmetinin düzenini,
 - * Kurum içi işleyişi,
 - * Meslek disiplinini, korumayı amaçlar.
- Yaptırımlar uyarma, kınama, aylıktan kesme, kademe ilerlemesinin durdurulması veya memuriyetten çıkarma şeklindedir.

Aynı fiil iki farklı sorumluluk doğurabilir

- Bir kamu görevlisinin yaptığı tek bir eylem hem disiplin suçu hem de ceza suçu oluşturabilir.
- Örneğin:
 - * Rüşvet almak,
 - * Resmi evrakta sahtecilik yapmak,
 - * Görevi kötüye kullanmak,
 - * Zimmet suçu işlemek.
-
- Bu durumda kişi hakkında:
 - 1. Ceza mahkemesinde ceza yargılaması,
 - 2. Kurumu tarafından disiplin soruşturması, aynı anda yürütülebilir.
- Bu ilke Danıştay ve yüksek yargı kararlarında yerleşmiştir.

-
- **Disiplin soruşturması ceza davasını beklemek zorunda mıdır?**
-
- Kural olarak hayır.
-
- Disiplin makamları çoğu durumda ceza davasının sonucunu beklemeden karar verebilir.
-
- Çünkü:
-
- * Disiplin sorumluluğu ayrı,
- * Ceza sorumluluğu ayrıdır.
-
- Nitekim Danıştay'ın yerleşik içtihatlarında:
-
- “Disiplin hukuku ile ceza hukuku farklı alanlardır; ceza yargılamasının sonucu disiplin soruşturmasını her zaman bağlamaz.”

Ceza mahkemesinin beraat kararı disiplin cezasını ortadan kaldırır mı?

- Her zaman değil.
- Burada beraatin gerekçesi önemlidir.
- Eğer mahkeme: “Fiil sanık tarafından işlenmemiştir.”
- Veya
- “Olay hiç gerçekleşmemiştir.” demişse, bu durum disiplin hukukunu da etkiler. Çünkü ortada disiplin suçuna konu olacak fiil kalmamıştır.

- Ancak beraat gerekçesi:
- “Suçun unsurları oluşmamıştır.”

veya

- “Yeterli ceza hukuku delili yoktur.” şeklindeyse, aynı olay nedeniyle disiplin cezası verilebilmesi mümkündür.
- Çünkü disiplin hukukunda ispat ölçütü ceza hukukundakinden farklıdır.

Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yaklaşımı

-
- Hem Anayasa Mahkemesi hem de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi son yıllardaki kararlarında, özellikle ağır disiplin yaptırımlarında:
- * Adil yargılanma ilkelerinin,
- * Savunma hakkının,
- * Gerekçeli karar yükümlülüğünün, daha güçlü şekilde uygulanması gerektiğini vurgulamaktadır.
- Bu nedenle günümüzde disiplin hukuku, klasik idare hukuku alanı olmakla birlikte ceza hukukunun temel güvencelerinden giderek daha fazla etkilenmektedir.

- Sonuç
- Disiplin hukuku ile ceza hukuku birbirinden bağımsız ancak birbiriyle bağlantılı iki yaptırım sistemidir. Ceza hukuku toplum düzenini korurken, disiplin hukuku kamu hizmetinin düzenini korur. Aynı fiil her iki alanda da sorumluluk doğurabilir. Ancak disiplin cezalarının da hukuk devleti ilkelerine uygun olması gerektiğinden, savunma hakkı, kusur sorumluluğu, kanunilik ve ölçülülük gibi ceza hukukundan kaynaklanan temel güvenceler disiplin hukukunda da uygulanmaktadır.

Teşekkür ederiz